

ФІНАНСОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ ЯК ОБЛІКОВА ТА ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

Анотація. Розглянуто економічну та облікову сутність складної категорії фінансового результату, а також виражено основні характеристики його обліку та визначено залежність фінансового стану підприємства від цього показника.

Аннотация. Рассмотрены экономическая и учетная сущность сложной категории фінансового результата, а также выражены основные характеристики его учета и определена зависимость фінансового состояния предприятия от этого показателя.

Annotation. The article examines the economic and accounting essence of complex category of financial result, the main characteristics of its accounting are expressed, the dependence of the financial state of the company on this value is determined.

Ключові слова: доходи, витрати, внутрішньогосподарський облік, фінансовий результат, прибуток, збиток, Звіт про фінансові результати.

Одержання високих фінансових результатів є основною метою діяльності кожного суб'єкта господарювання. У фінансових результатах знаходять пряме відображення всі сторони діяльності підприємства: рівень його технології та організації виробництва, ефективність системи управління, контролю за рівнем витрат та рівнем реалізаційних цін, особливості господарського механізму та державне регулювання розвитку певної галузі, виходячи з її значення для розвитку економіки країни. Фінансовий результат, за умови його позитивного значення, є джерелом платежів до бюджету, а також розширеного відтворення виробництва. З його допомогою створюється стимул для підвищення ефективності діяльності підприємства.

За ринкових умов суттєво зростають роль і значення фінансових результатів у розвитку підприємства, докорінно змінюються як порядок, так і обґрунтованість їх визначення як у системі фінансового, так і в системі внутрішньогосподарського обліку. Будь-яка економічна категорія має велику кількість визначень. Це пояснюється існуванням різних наукових шкіл та напрямів, які мають власні точки зору. Чітке визначення сутності та змісту понять є запорукою запобігання помилкам під час прийняття важливих управлінських рішень. Особливо це стосується такої складної категорії, як фінансовий результат. Тому дослідження теоретичної бази категорії фінансових результатів є досить актуальним.

Сутність категорії "фінансовий результат" хвилює без винятку вчених усього світу. Питання про економічну природу фінансових результатів розглядали І. Бланк, С. Нікітін, В. Палій, Я. Соколов, Хендріксен Е. С. і Ван Бреда М. Ф., М. Чумаченко та ін. Ці вчені акцентують увагу на дослідженні сутності фінансових результатів з точки зору різних наукових шкіл. Але це питання потребує подальшого розгляду й уточнення.

Систематизація поглядів учених-економістів на визначення сутності фінансових результатів дозволить чітко визначити їх місце та роль в економіці, а також виділити основні напрями подальших досліджень. У зв'язку з цим метою даної роботи є дослідження сутності фінансових результатів як економічної категорії та об'єкта бухгалтерського обліку для усунення помилок в їх трактуванні та практичному використанні. Об'єктом дослідження є фінансовий результат діяльності підприємств, а предметом – визначення фінансового результату як облікової та економічної категорії.

Головною метою створення та подальшої діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, незалежно від виду його діяльності чи форми власності, є отримання кінцевого фінансового результату. Фінансовий результат діяльності підприємства характеризується показником прибутку або збитку. Від розміру отриманого прибутку залежать формування власного капіталу, виконання зобов'язань перед бюджетом, фінансування інвестицій, а також платоспроможність підприємства. Прибуток як головний показник ефективності діяльності підприємства виступає і як критерій визначення рівня виплат дивідендів, і як вирішальний фактор у процесі встановлення рівня заробітної плати і винагороди адміністрації. Обсяг прибутку підприємство одержує від основної діяльності, фінансових операцій, іншої звичайної діяльності та надзвичайних подій.

Завдання бухгалтерського обліку фінансових результатів полягає у визначенні кількісних і якісних параметрів фінансового результату: прибуток чи збиток; формування даних щодо фінансових результатів для потреб складання фінансової звітності й податкових декларацій; інформаційне забезпечення порядку розподілу прибутку та здійснення операцій щодо розрахунків за сумами належних до бюджету податків та обов'язкових платежів, з акціонерами та засновниками за нарахованими їм дивідендами, формування резервів власного капіталу тощо. Фінансовий результат виступає як узагальнюючий показник, що інтегрує в собі вплив усієї фінансово-господарської діяльності підприємства. Він дає можливість встановити взаємозв'язок між усіма іншими економічними показниками та

Відповідно до П(С)БО 3 "Звіт про фінансові результати" [1], прибуток – це сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати, а збиток – перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого вони понесені. Тобто у фінансовому обліку фінансовий результат (прибуток або збиток) розраховується як різниця між доходами та витратами. Так, наприклад, Хендріксен Е. С. і Ван Бреда М. Ф. вважають, що прибуток і капітал безпосередньо пов'язані з грошовими коштами і тому в аналізі результатів діяльності підприємства надходження та вибуття грошових коштів виступають головними факторами господарської діяльності [2]. Бернштейн Л. А. зазначає, що оскільки капітал – це перевищення активів над пасивами, проблема визначення фінансового результату невіддільна від проблеми вимірювання активів і пасивів. Соколов Я. В. наводить важливе для розуміння сутності фінансового результату у вигляді прибутку поняття потенційності. Відповідно до нього, прибуток підприємства може бути як реальною величиною (забезпечений грошовими та матеріальними цінностями), так і потенційною (прибуток існує тільки на папері). Тому на практиці часто виникають ситуації, коли підприємство працює прибутково, а в підсумку не може розрахуватися за своїми боргами, тому що не має реальних грошових коштів. Часто спостерігається і протилежна картина. Ці випадки у різних варіаціях становлять парадоксальність категорії прибутку.

Ковальов В. В. акцентує увагу на тому, що фінансовий результат – це умовний розрахунковий показник, а не реальні грошові кошти, які можна використати [3]. Саме так автор пропонує інтерпретувати й термін "капітал", розглядаючи його як джерело коштів, а не власне грошові кошти.

Кінцевий фінансовий результат діяльності підприємств є предметом дослідження багатьох авторів. Їхнє розуміння сутності цього поняття далеко не однозначно. Так, наприклад, Козлова Е. П., Парашутин Н. В. вважають, що зведеним (інтегральним) показником, який характеризує фінансовий результат діяльності підприємства, є балансовий (валовий) прибуток або збиток. Камішанов П. І. вважає, що кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства виражається в показнику прибутку і збитку. Литвиненко М. І. вважає, що в нормативних документах, які регулюють оподаткування, прибуток ототожнюється з доходом. Автор пише, що це не одне й те ж. Адже дохід трактується як потік грошових коштів, що надходять у резерв держави, підприємства або окремої особи в процесі розподілу національного доходу.

Досить цікавим у розгляді сутності поняття фінансового результату є підхід Бреславцевої Н. А. [4]. Вона зазначає, що практикою продиктована необхідність пошуку більш загального показника, ніж фінансовий результат, який відображав би стан майна і динаміку статутного капіталу, що дає цілісну картину фінансової спроможності інституційної одиниці. Вона називає таким показником глобальної фінансової результативності.

На основі розглянутих теорій та визначень можна узагальнити всі підходи й надати своє бачення цій категорії. Отже, фінансовий результат як облікова категорія визначається різницею між доходами і витратами або приростом (зменшенням) власного капіталу підприємства, створеним у процесі підприємницької діяльності за звітний період за винятком зміни капіталу за рахунок внесків або вилучення власниками. Автор статті вважає, що таке визначення найбільш повно розкриває сутність фінансових результатів і підтверджується під час формування фінансової звітності.

Проведене дослідження визначає категорію фінансових результатів як дуже складну та суперечливу. Тому чітке розуміння мети й алгоритму її визначення надасть можливість уникнути багатьох помилок у трактуванні фінансових результатів та їх практичному використанні.

Перспективи подальших досліджень фінансових результатів пов'язані з розвитком основних положень концепції взаємозв'язку капіталу, прибутку та активів, у яких вони втілюються. Це дасть можливість системно осмислити цю категорію та виявити потенційні резерви її поліпшення, розглянути питання відмінностей визначення доходів, фінансових результатів та прибутку в обліку за П(С)БО й податкових розрахунків.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 "Звіт про фінансові результати", затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 09.12.2011 р. № 1591 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>. 2. Хендріксен Е. С. Теория бухгалтерского учета / Хендріксен Е. С., Ван Бреда М. Ф. ; пер. с англ. ; под ред. проф. Я. В. Соколова. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 576 с. 3. Ковалев В. В. Финансовый анализ: методы и процедуры / В. В. Ковалев. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 560 с. 4. Бреславцева Н. А. Бухгалтерский учет : учебн. пособ. по направлению "Экономика" / Н. А. Бреславцева. – М. : ИНФРА-М, 2012. – 356 с. 5. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України від 12.05.2011 р. № 3332-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>.